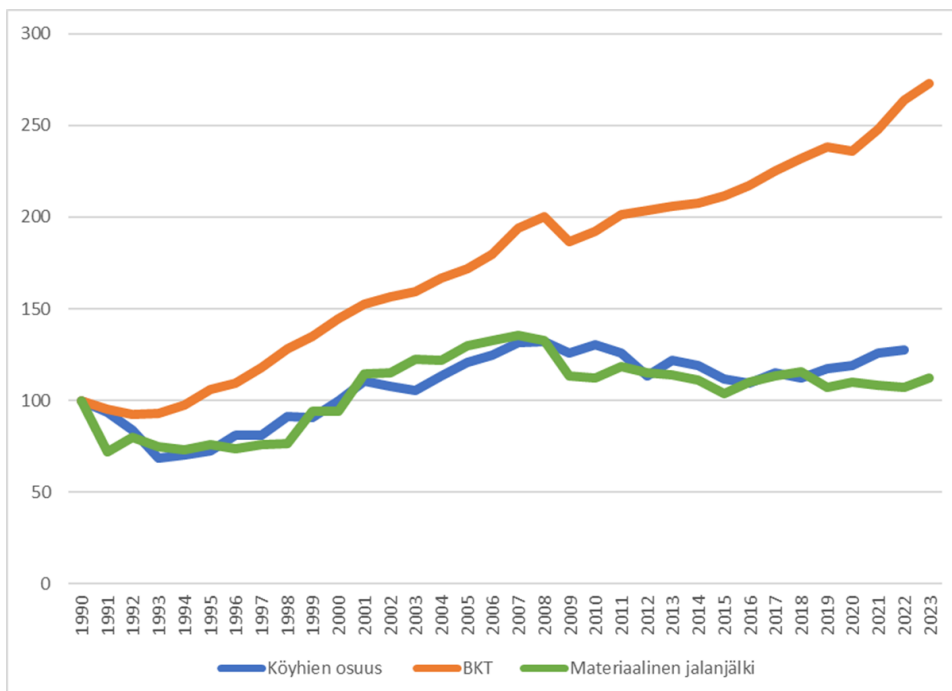

Kestävän talouden mittarit Suomelle

Bruttokansantuotteen kasvu ei ole mielekäs tavoite kestäväälle hyvinvointitaloudelle.

Talous on kestävä, jos sen avulla pystytään täyttämään tasavertaisesti ihmisten kohtuulliset tarpeet vahvistaen samalla hyvinvoinnin ekologista pohjaa. Tällaiseen hyvinvointitalouteen pääsemiseksi tarvitaan nykyistä kattavampien talouden seurantamittareiden käyttöä. Taloudellisessa päätöksenteossa tulee tarkastella bruttokansantuotteen muutoksen ohella esimerkiksi köyhyyden ja materiaalien käytön kehitystä.

Bruttokansantuotteen, köyhyyden ja materiaalien käytön kehitys Suomessa

Bruttokansantuote on kasvanut Suomessa yli 2,5-kertaiseksi vuoteen 1990 verrattuna. Tästä huolimatta köyhien osuus suomalaisista on suurempi kuin 1990 ja viime vuosina köyhien osuus on kasvanut. Ympäristökuormitustamme kuvaava materiaalinen jalanjälki pieneni 1990-luvun laman aikana, mutta kasvoi nopeasti vuosikymmenen vaihteessa eikä sitä ole juurikaan pystytty pienentämään viimeisten 15 vuoden aikana. Taloutemme kuluttaa luonnonvaroja eniten Euroopassa.

Kohti ihmiselle ja luonnolle reilua toimeliaisuutta

Suomalainen hyvinvointivaltio rakennettiin suurelta osin toisen maailmansodan jälkeisenä aikana, jolloin taloudellisesta pääomasta oli pulaa, mutta hyödyntämättömiä luonnonresursseja ja vetreää työvoimaa riitti. Talouskasvun hedelmiä on tasattu verotuksen avulla ja tulevaisuuteen on investoitu koulutuksen, sosiaali- ja terveystalouden sekä fyysisen infrastruktuurin rakentamisen avulla. Erityisesti toimeliaisuus metsä- ja metalliteollisuudessa antoi eväitä perustarpeiden täyttämiseen, sittemmin palvelut, kuten kauppa-, informaatio- ja hoiva-alat, ovat nousseet hyvinvointivaltion ytimeen.

Kansantalouden BKT-kasvun ja kestävä kehityksen tavoitteet olivat aiemmin monelta osin samansuuntaisia. Enää näin ei ole, kun lähes kaikkien suomalaisten materiaallinen elintaso ja ympäristökuormitus ylittää kestävyysrajan. Globaaliin, henkeä kohden laskettuun kestäväan tasoon verrattuna ekologinen jalanjälkemme on noin 3,5-kertainen, hiilijalanjälkemme noin nelinkertainen ja materiaalijalanjälkemme noin viisinkertainen. BKT:n kasvun haitalliset sivuvaikutukset ovat tulleet yhä selvemmiksi ilmaston kuumenemisena, luontokatona ja yhteiskunnallisena eriarvoistumisena.

2020-luvulla meillä on hyvät syyt hylätä oletus BKT-kasvusta ongelmiamme ratkaisuna. Kasvuriippuvaisuudesta on irtauduttava. On löydettävä tapoja suunnata toimeliaisuutta nykyisiä ongelmia lievittäväksi ja uusia ongelmia ehkäiseväksi. Tähän tarvitaan laaja-alaisesti kestävyyttä kuvaavien mittareiden käyttöönottoa.

Mitä kestävyyttä mitataan?

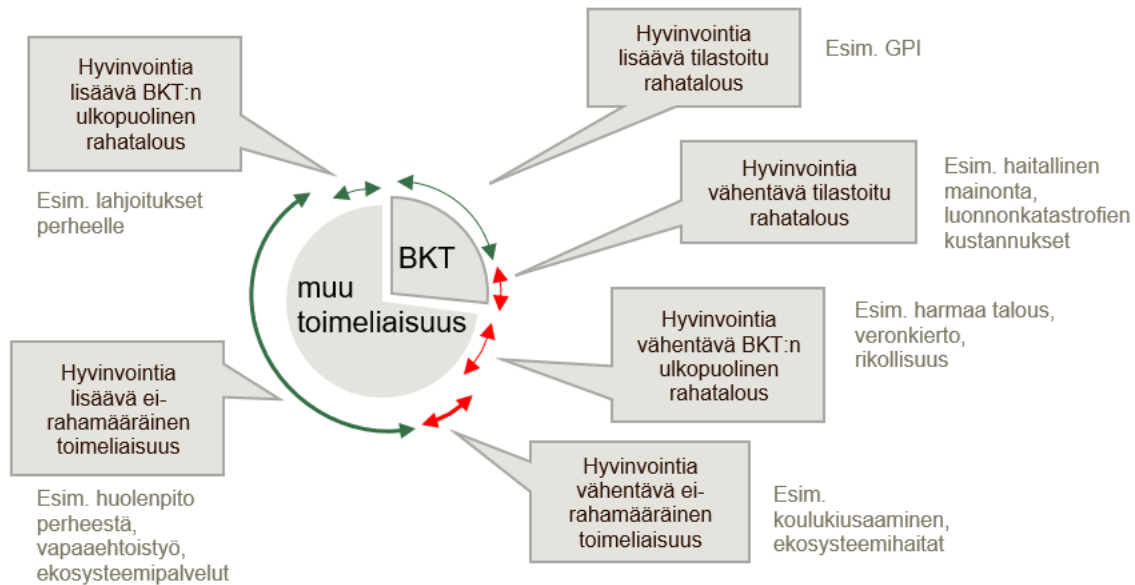
Kestävä kehitys on ollut julkisen keskustelun aiheena jo vuosikymmenien ajan, mutta sen sisällöstä ei vielä ole täyttä sopua. Osin tämä johtuu siitä, että kestävyys on moniulotteinen käsite, jota voidaan tarkastella eri näkökulmista. Sen sisällöstä voidaan olla perustellusti eri mieltä. Kestävyysmittarit auttavat konkretisoimaan keskustelua ja tuomaan selvästi esiin sekä erimielisyyden lähteet että yhteisesti jaetut tavoitteet.

Hyvinvoinnin taloustieteessä ja ympäristötaloustieteessä on vankka yksimielisyys siitä, että kansalliselle tasolle tarvitaan bruttokansantuotteen rinnalle muita, taloudellisesta kehityksestä, hyvinvoinnista ja ympäristön tilasta kertovia mittareita, jotka yhdessä voivat muodostaa kestävyysmittariston.

Kestävyyshaasteet koskettavat alueita ja yksilöitä hyvin eri tavoin. Tämän takia mittareilta tarvitaan kykyä kuvata kansallisen yleiskuvan lisäksi myös alueiden ja ihmisryhmien välisiä eroja. Oikeudenmukaisuuden mahdollistamiseksi mittareiden on tuettava sitä, että niin syrjäseutuja kuin syrjäytettyjä ihmisiä koskeva tieto pääsee päätöksenteon keskiöön.

Luonnonvarojen kestävä käyttö on kaiken talouden perusedellytys. Nykyisin monet luontohaitat jätetään yksinkertaisesti taloudenpidon ulkopuolelle, minkä takia jopa luontopääomaa ehdyttävä tai pilaava toiminta voi näyttäytyä kannattavana. Tarvitsemme ekosysteemitilipidon kehittämistä ja käyttöönottoa. Erilaiset luonnonvarat, niiden riittävyys ja käyttöönoton oleelliset vaikutukset pitää tehdä taloudellisesti näkyväksi.

Bruttokansantuote ei riitä hyvinvoinnin rahamääräiseksi mittariksi

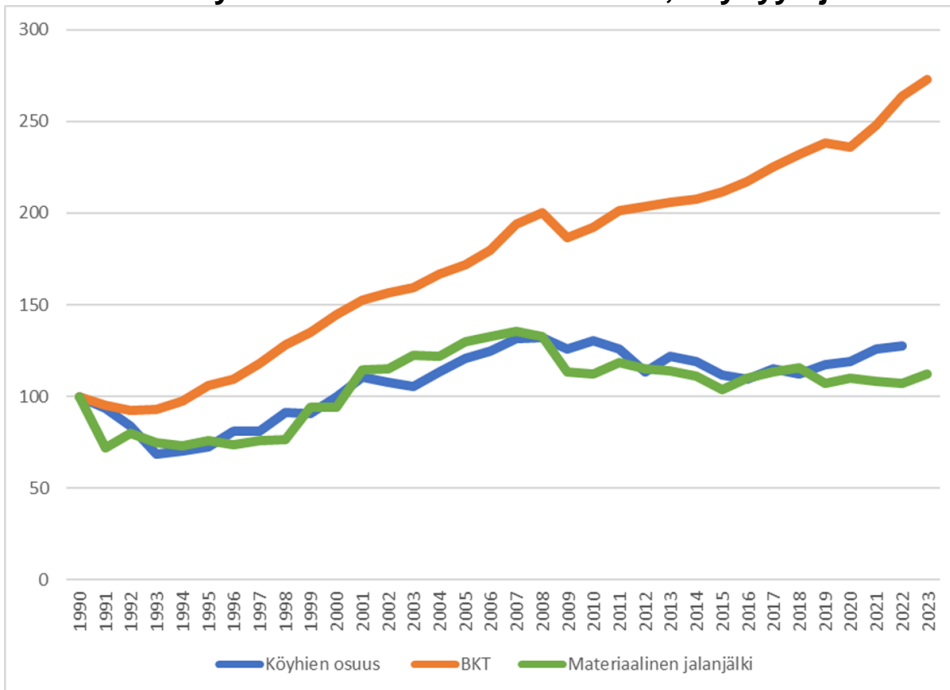

Talouden kokonaiskuva. Bruttokansantuote ei riitä kertomaan talouden kokonaiskuva. BKT ei kykene erottamaan hyvinvoinnin kannalta hyödyllistä ja haitallista taloudellista toimintaa ja jättää kokonaan huomiotta suuren osan hyvinvointimme edellytyksistä. Esimerkiksi niin sanotut ekosysteemipalvelut, kuten hyönteisten suorittama kasvien pölytys, ovat pääosin bruttokansantuotteen laskennan ulkopuolella. Bruttokansantuotetta paremmin hyvinvointia kuvaa esimerkiksi aidon kehityksen mittari GPI.

Kestävyyspaneelin ehdotus hyvinvoivan talouden mittareiksi

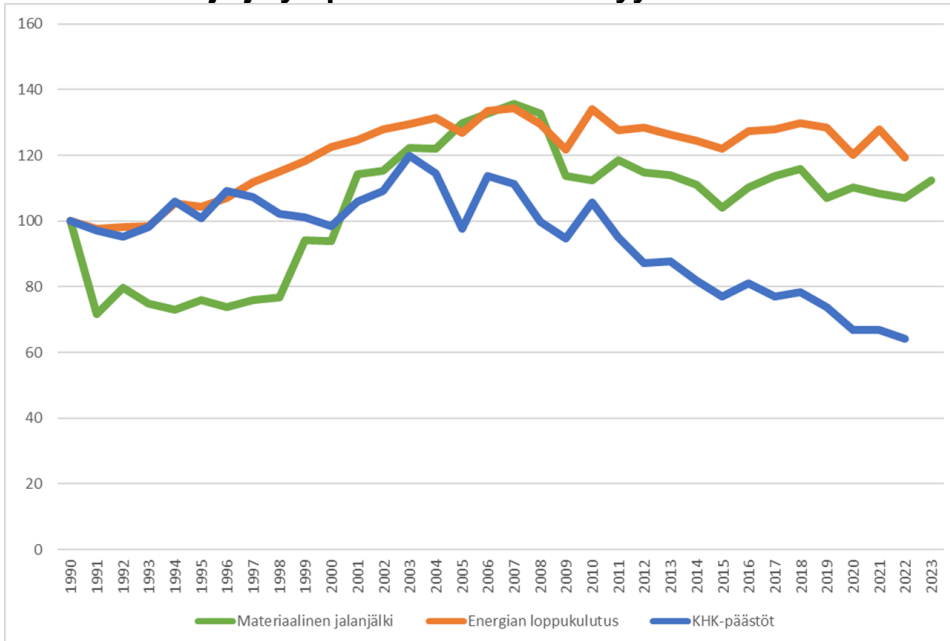
Kestävyyspaneeli ehdottaa seuraavia indikaattoreita täydentämään bruttokansantuotetta ja tukemaan hyvinvoinnin nykyistä kattavampaa ja johdonmukaisempaa seuranta. Mittaristoon on valikoitu valmiiksi saatavilla olleista tietolähteistä kestävyyttä eri näkökulmista kuvaavia määrällisiä aikasarjoja. Mittareiden valikoinnissa ovat avustaneet Tilastokeskuksen, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä Suomen ympäristökeskuksen asiantuntijat. Mittareiden määrä on pidetty pienenä kaikkein keskeisimpien viestien välittämiseksi. Ehdotus on lähtökohta. Mittareiden soveltuvuutta tehtäväänsä on hyvä tarkastella tietopohjan ja tietotarpeiden muuttuessa ja muuttaa mittareita tarvittaessa.

Suomen kehityksen avainindikaattorit: BKT, köyhyys ja materiaalijalanjälki

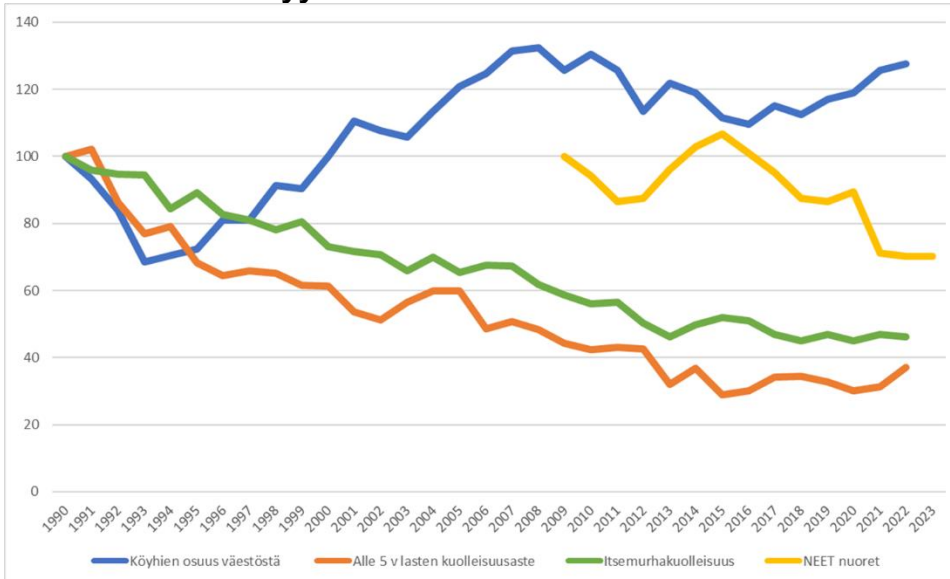
Kestävyyden kolmeksi keskeisimmäksi mittariksi on valikoitu köyhien osuus väestöstä (kansallinen määritelmä), bruttokansantuote sekä materiaalijalanjälki (RMC).

Luonnonvaroja ja ympäristöllistä kestävyttä kuvaava mittaristo

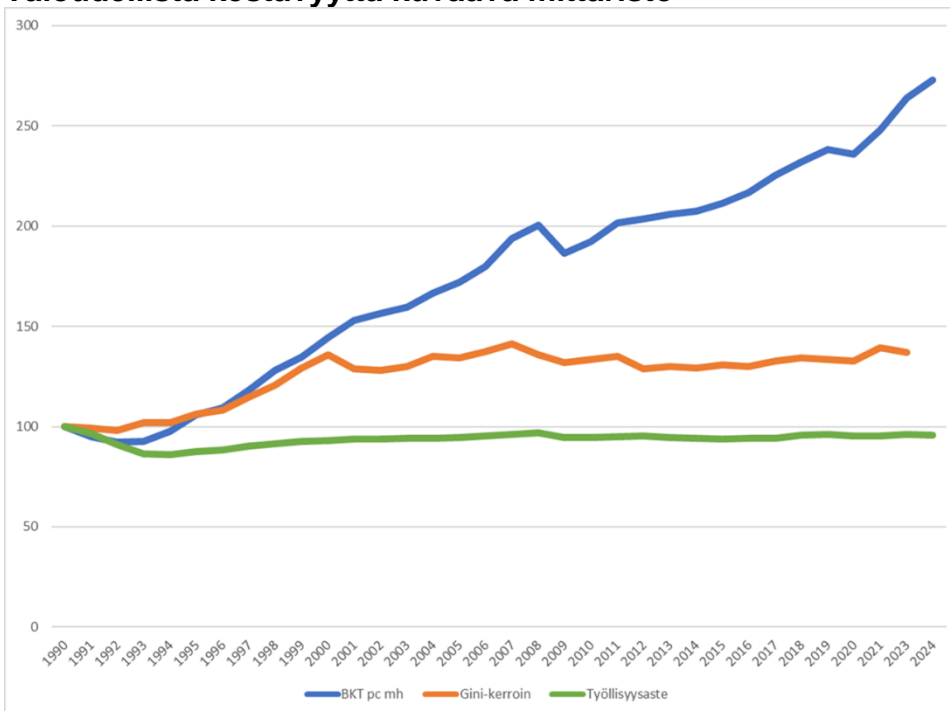
Ekologisen kestävyden indikaattoreiksi on valikoitu Materiaalinen jalanjälki (RMC, SDG 8.4.1), energian loppukulutus (PJ), Kasvihuonekaasujen päästöt (Suomen KHK-päästöt, tuhatta tonnia CO₂-ekv. ilman LULUCF-sektoria).

Sosiaalista kestävyttä kuvaava mittaristo

Sosiaalisen kehityksen indikaattoreiksi on valikoitu köyhien osuus väestöstä (% kansallinen, SDG 1.2.2), alle 5 v lasten kuolleisuusaste (SDG 3.2.1), itsemurhakuolleisuus (-SDG 3.4.2.a), koulutuksen ja työharjoittelun ulkopuolella olevat nuoret (ns. NEET nuoret, SDG 8.6.1)

Taloudellista kestävyttä kuvaava mittaristo

Taloudellista kestävyttä kuvaaviksi mittareiksi on valikoitu bruttokansantuote (BKT), Gini-kerroin ja työllisyysaste.

Miten kestävyiden mittarit saadaan vaikuttavasti käyttöön?

Parempien yhteiskunnallisten mittareiden tarpeesta on laaja yhteisymmärrys. Petteri Orpon hallitusohjelmassa (2023) luvataan päätöksenteon tueksi toimintamalli, joka mittaa bruttokansantuotteen rinnalla kokonaiskestävyyttä eli hyvinvointia, talouden kannattavuutta ja ympäristön tilaa. Käytännössä sama tavoite asetettiin jo vuoden 2010 hallitusohjelmassa. Suomi tavoittelee yhdessä muiden maailman maiden kanssa bruttokansantuotetta täydentäviä mittareita myös osana vuonna 2016 voimaan astunutta YK:n kestävä kehityksen globaalia toimintaohjelmaa (SDG 17.19). Euroopan tasolla keskustelua hyvinvoinnin mittaamisesta ovat herättäneet muun muassa EU:n vuonna 2009 käynnistämä Beyond GDP -aloite, Green Deal -lainsäädäntöpaketti ja vuonna 2024 voimaan astunut yritysten kestävyysraportointidirektiivi CSRD.

Erilaisia mittareita on jo olemassa paljon. Suurin ongelma ei ole seurantatiedon tai mittareiden puute, vaan tiedon vähäinen vaikuttavuus käytännön päätöksenteossa. Saatavilla olevaa tietoa ei käytetä riittävästi päätöksenteossa. Kestävyyspaneeli suosittelee seuraavia toimia mittareiden käytön edistämiseksi ja vakiinnuttamiseksi:

- **Yksiselitteisten tavoitteiden määrittely**
Mittarin käyttökelpoisuutta lisää sille määritelty selkeä tavoite tai raja-arvo aikatauluineen. Esimerkiksi luonnonvarojen kokonaiskäytön enimmäismäärälle ei ole laajasti hyväksytyä poliittisesti asetettua tavoitetta.
- **Mittareiden vaihtaminen tarvittaessa**
Toimintaympäristön, tiedon ja arvostusten muuttuessa myös mittareita on muutettava, jotta ne kuvaavat parasta mahdollista ymmärrystä siitä, mikä on kestävä. Bruttokansantuote on esimerkki mittarista, joka on vakiintunut harhaanjohtavasti hyvinvoinnin kuvastimeksi.
- **Mittareiden käyttö valtion ja muiden organisaatioiden budjetoinnissa**
Valtion talousarviota tehtäessä tulee arvioida ennakolta määrärahaesitysten vaikutus indikaattoreiden kuvaamien ilmiöiden kehitykseen. Myös muiden organisaatioiden taloussuunnittelussa laaja-alainen mittareiden käyttö on kestävyiden edellytys.
- **Mittareiden käyttö lainvalmistelussa ja päätösten ennakoarvioinnissa**
Kestävä kehityksen mittareita on perinteisesti käytetty poliittisten päätösten vaikutusten seurannassa jälkikäteen. Tämän lisäksi tarvitaan indikaattoreiden hyödyntämistä ennakoarvioinnissa, jotta päätösten todennäköiset haitat ja hyödyt saadaan kattavasti näkyviin.

Kestävyyspaneeli on riippumaton asiantuntijaelin, joka tukee kestävään kehityksen vaikuttavaa päätöksentekoa ja yhteiskunnallista keskustelua Suomessa tuomalla siihen tutkimukseen perustuvaa ymmärrystä sekä edistää ympäristö-, talous- ja sosiaalisten kysymysten yhteensovittamista.

Panelistit

Lassi Linnanen (puheenjohtaja), Anna-Maria Teperi (varapuheenjohtaja), Leena Aarikka-Stenroos, Minna Halme, Jouni J.K. Jaakkola, Minna Kaljonen, Päivi Kinnunen, Mikko Mönkkönen, Ilkka Ratinen, Arto O. Salonen, Katriina Siivonen, Katriina Soini, Niko Soininen, Reetta Toivanen.

Kestävyyspaneelin koordinaatio

Johanna Kentala-Lehtonen, Jari Lyytimäki, Satu Aavanranta

Kiitokset: Jukka Hoffrén, Tilastokeskus sekä Johanna Pakarinen, Tilastokeskus; Mirka Smolej, Satu Korhonen ja Markku Malkamäki, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Tähän politiikkasuositukseen liittyy keväällä 2024 julkaistu *Mikä kestää?* -podcast- ja blogisarja, joka löytyy kestävyyspaneelin kotisivujen kautta.

www.kestavyyspaneeli.fi

Lisätietoa

Kestävyyteen liittyviä mittaristoja

Kestävän kehityksen YK-indikaattorit – Agenda 2030. Tilastokeskus.

<https://www.stat.fi/tup/kestavan-kehityksen-yk-indikaattorit-agenda2030.html>

Luonnontila. Suomen luonnon tilannekuva. <https://luonnontila.fi/>

Sotkanet. Tilastotietoa väestön terveydestä ja hyvinvoinnista. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

<https://sotkanet.fi/>

Statistics for the European Green Deal. Eurostat. <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/egd-statistics/>

SDG indicators database. United Nations. <https://unstats.un.org/sdgs/indicators/database/>

Raportteja ja tutkimuksia

Developing alternative visions for assessing progress to sustainable development 'Beyond GDP': Constructing new measurement indicator sets:

<https://op.europa.eu/fr/publication-detail/-/publication/23d96689-b720-11ed-8912-01aa75ed71a1/language-en>

Valuing What Counts - UN System-wide Contribution on Beyond GDP: <https://unsceb.org/valuing-what-counts-united-nations-system-wide-contribution-beyond-gross-domestic-product-gdp>

Viittausohje:

Kestävyyspaneeli (2024). Kestävän talouden mittarit Suomelle. Kestävyyspaneelin taustamuistio 1/2024.